

Az 1838. évi pesti nagy árvíz évfordulójára

(Emlékbeszéd 2006. március 10-én, a pesti ferences templom falán elhelyezett Wesselényi Miklós emléktáblánál)

Tisztelt Budapestiek !

Ezt az emléktáblát 1905-ben avatták fel. Akkor tehát, amikor Ferenc József volt a magyar király, annak a császár és királynak, I. Ferencnek az unokája, akit annyira megsértett az itt hősként ábrázolt Wesselényi Miklós. Engedte hát, mint ahogyan nem a már Wesselényi felségsértő beszédjénél több, mint száz évvel korábban száműzetésben meghalt Rákóczi Ferenc hamvainak hazahozatalakor a magyar állami részvételt.

Nyilván számba vette azt, hogy Wesselényi hirtelen lobbanó emberként tette, amit tett, ráadásul le is töltötte a rá rótt büntetést, míg Rákóczi mégis csak fegyvert fogott a Birodalom ellen. Ezeknek a rebellis magyaroknak mindig a tragikus hősök kellenek – gondolhatta – de hát miért is ne, ha már ez az ember (báró Wesselényi) mégis csak a neki oly sok adót fegyelmezetten befizető, őt és feleségét mindig lelkesen ünneplő Budapestnek a felvirágzásáért tett oly sokat!

Hát valahogy tényleg így állt a helyzet 1838. március 13-ától. Végveszélyben volt az – akkor még – iker-főváros. Nem véletlen, hogy a kor két legbefolyásosabb gondolkodója, Kossuth Lajos és Széchenyi István is ugyanettől, Pest fejlődésének megakadásától félt. Kossuth akkor épp a budai várbörtönben töltötte felségsértési ügyben kapott büntetését, Wesselényi – ahogy a mai vicc mondja – épp el volt tiltva a közmunkától, azaz felségsértési pere előtt-alatt állt, Pesten volt, nem tudott mást tenni, mint amit tett: mentette a külvárosok omladozó rossz házainak népét.

Ahol most vagyunk, nem volt víz, ez a hely a régi városnak (az Erzsébet-tér melletti) az egyik legmagasabb pontja. De például az egykori Stáció, a mai Baross utcában, ahol egyetlen ház sem maradt épségben, a mai Nagykörút vonalánál több, mint 3 méter magas víz hömpölygött.

(Látják, milyen szép a magyar nyelv?! A víz önmagában, a maga helyén: *mély*. Ám amikor kiönt és ott van, ahol nem kellene, ott: *magas*.)

Ez az egész egykori várost elöntő jéghideg (és borotvaéles jégtáblákkal „koronázott”) áradat és a minden képzeletet felülmúló pusztulás kellett Pest-Budának ahhoz, hogy még 1838-ban új építészeti szabályzatot adjon ki, de ahhoz mégsem volt elegendő nagy az ijedelem és pusztulás, hogy megoldja a város árvíz elleni megóvását. Ami azért akkor ez ügyben történt, az máig ható: Vásárhelyi Pál és mérnökgárdája meghatározta azt a szabályozási vonalat, amelynek nyomvonalán (hangsúlyozom: pontosan azon a vonalon, minden későbbi korrekció nélkül!) 1870 után megépült a mára világörökség címet elnyert dunai rakpart.

Mérnökeink – akikre, különösen pedig a Tisza szabályozását is „jegyző” Vásárhelyi Pálra manapság oly divatos dolog kígyót-békát kiabálni, természetesen minden korismeret nélkül – mérnökeink pedig nagyon régóta figyelmeztették már a kor társadalmát, döntéshozóit: nagy baj lehet. Mégsem történt semmi, még több, mint három évtizedig, egy másik mérnök, Reitter Ferenc fellépéséig. Szinte nincs olyan, magára valamit is adó sajtóterméke a reformkornak, amely ne közölt volna – Vörösmarty és társai irodalmi remekei mellett – mérnöki tanulmányokat, elemzéseket. Nem volt ez akkor kellemetlen és olvashatatlan, sőt! Az általános műveltséghez hozzá tartozott az, hogy az ember értse a mérnöki szót. Vásárhelyi Pált kell önöknek ismét idéznem, hogy lássák, mennyire pontosan látták a kor mérnökei, mi is következhet: „*A folyamnak állapotjára való tekintet valóban alapos aggodalmat gerjeszt, hogy a tavaszi olvadással, ha a jégindulás nem kedvező körülmények között megy véghez, még nagyobb áradások fognak bekövetkezni...*” - írta Vásárhelyi a Társalkodó című népszerű lapba írott cikksorozatában, két héttel az árvíz előtt.. Hasonló

módon intette a közvéleményt már 1833-ban a pesti Duna-szakasz felmérésén korábban dolgozó Vörös László, valamint az Akadémia mérnök-tagjai Gáty István és Győry Sándor is.

De azok, akik rossz eseménybekövetkeztét jósolják meg, nem szoktak nemzeti hőssé válni. Sokkal inkább a tragikus hősök, akik életüket-szabadságukat adták-áldozták a honért. Így van itt Wesselényi Miklós emléktáblája és ugyanezért pfujjolhatja ki Vásárhelyi Pál méltatlanul omladozó sírját a Kerepesi temetőből a magát „legnépszerűbb napilapnak” mondó orgánus ügyeletes jópofája. Hogy Vásárhelyi Pál halálára nem kisebb nagyság, mint Vörösmarty Mihály írt megrendítő verset? Kit érdekel, mit számít az ma már?! Ezért szégyelljék ők magukat, mi térjünk inkább vissza Wesselényihez.

Wesselényi perében védelmének irányítója Kölcsey Ferenc volt. Itt voltak Pesten a vész előtti napokban. Senki sem vette komolyan a mérnökök figyelmeztető szavait, az emberek az emelkedő vizet és jeget csak érdekességként nézni jártak a Duna partjára. Az áradás olyan hirtelenséggel tört a városra, hogy például a mivel sem törődő, a német színházban mulató polgárok már el sem tudták hagyni az épületet, csak másnap reggel.

Wesselényi a pesti ifjúság körében – akiket néhány évvel későbből „márciusi ifjak” néven említ majd a magyar történelem – igen népszerű volt, hiszen kérlelhetetlen ellenzéki vezére volt a metternichi abszolutizmusnak. Ráadásul híresen nagy testi erejű ember is volt, akitől nem állt máskor sem messze a különleges fizikai erőfeszítés. Apja egyetlen életben maradt gyermekét igyekezett mindenre felkészíteni: megtanította úszni, már gyermekkorától lovagolt, vadászott, vívott. Angliai útján megtanult bokszolni is. Ez a férfi volt a Habsburg kormányzat által kikiáltott „közellenség”.

Wesselényi 14-én hajnaltól előbb az elsőként elöntött Belvárosban, majd a sokkal nagyobb bajban lévő külvárosokban (azaz a mai Belvárosban, nagyjából a Nagykörúton belüli területen) menti folyamatosan a rászorultakat. Csak 15-én pihen meg néhány órára – mert nem jut csónakhoz, pedig együttműködik azokkal a hatóságokkal, amelyek bármilyen valós működést is mutatnak.. Kevesen tudják, hogy Wesselényi az, aki azonnal, mihelyt a pesti helyzet engedi, nekikezd a Csepel-szigeti mentés megszervezésének is.

Abban azonban már nem vehet részt. Kiszorítják mindenhonnan, személye nem kívánatos a helyreállítások és segélyezések hálásabb és látványosabb munkálatain. Érdekes: a hivatal, vagy hatóság milyen bénultságot mutat egy előre látható, de mégsem várt nagyságú „probléma kezelésében”, és milyen pontosan és körültekintően működik akkor, amikor valaki ellehetetlenítéséről kell intézkednie?! Milyen cinikus volt még József nádor is, aki – hangsúlyozva, hogy 1838. nyarán „csak árvízi ügyekben fogad”, Wesselényi személyét elutasítja. Pont őt! Hát akkor ugyan kit fogad?

Azért ez a történet mégsem itt ért véget: Wesselényi Miklós és barátai hősies küzdelmét az elemekkel megörökítette a magyar irodalom két állócsillaga is, Vörösmarty Mihály és Jókai Mór. Vörösmarty azóta híressé is vált versét a kor dívája, Laborfalvy Róza szavalta el – váratlanul a pesti Magyar Színház előadása előtt, a függöny elé lépve, 1838. április 27-én este. A lelkes közönség – Wesselényi helytállását és a költőt is ünnepeleendő, de valójában nyilván a hűtlenségi per ellen tüntetve – vastapsával többször ismételtette el a szavalatot. Valószínű, hogy innen, Vörösmarty versének címe után mondják azóta így: „Wesselényi Miklós, az árvízi hajós”

Wesselényi helytállása szinte legendaként terjedt az országban. Egy soproni diák, nevezett Eöry Sándor (később a szabadságharc katonája volt a világosi fegyverletételig) a Soproni Tanuló Magyar Társaság májusi Öröm-ünnepén mondott az árvízi hajóst dicsőítő verset.

Kedves Budapestiek !

A közgazdászok azt mondják, egy-egy ilyen tragédia alkalmat ad arra, hogy az azt elszenvedő korszerűbb fejlődési pályára lépjen. Bizonyára így van.

De azért kellenek hozzá a Wesselényik, Vásárhelyik és az őket követők is !